

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ

НАКАЗ

10.09. 2021

Львів

№ 08-01/01352

***Про затвердження програми
гурткової роботи***

На виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 17.06.2008 № 537 «Про затвердження Порядку надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України» пункту 4 підпункту 4.1, листа Міністерства освіти і науки України від 17.08.2021 №1/9-414 «Про організацію освітнього процесу в закладах позашкільної освіти у 2021/2022 навчальному році», рішення педагогічної ради КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ» протокол від 07.09.2021 №3.

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити навчальну програму з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку:

«Юні мисливствознавці».

2. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника директора - начальника управління департаменту освіти і науки облдержадміністрації Ольгу Котовську.

Директор

Олег ПАСКА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор департаменту
освіти і науки
Львівської обласної державної адміністрації

Олег ПАСКА
2021

СХВАЛЕНО

Педагогічною радою
КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ»

Протокол № 3 від 07.09.2021

Директор
Михайло КАЗИМИР

Програма гуртка

«ЮНІ МИСЛИВСТВОЗНАВЦІ»

ЛЬВІВ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Створення навчальної програми обумовлено підвищенням інтересу школярів до природничих наук і, зокрема, до мисливствознавства – прикладної біологічної науки, що всебічно досліджує мисливські ресурси, біологію, екологію, етологію мисливських тварин.

Аналіз загальних тенденцій розвитку мисливського господарства у світі свідчить, що у промислово та культурно розвинутих країнах чисельність поголів'я та щільність популяцій основних видів мисливських тварин стабільна або поступово збільшується. Україна ж істотно поступається європейським державам за щільністю та чисельністю мисливських тварин.

Вікова історія, давні традиції, сприятливі природні умови і запровадження ринкових відносин відкривають нові перспективи для подальшого розвитку мисливського господарства, що дозволить суттєво збільшити чисельність мисливських тварин, а також забезпечить належний рівень охорони, відтворення і раціонального використання тваринного світу.

Актуальність навчальної програми полягає у бажанні молодого покоління активніше брати участь в охороні та збереженні фауни України, підвищенні ефективності мисливсько-господарського виробництва, що можливо лише при базових знаннях природничих дисциплін і відповідній підготовці на основі мисливствознавства.

Навчальна програма «Юні мисливствознавці» передбачає реалізацію в гуртках, секціях, творчих учнівських об'єднаннях закладів загальної середньої та позашкільної освіти і орієнтована на дітей 12–17 років. Кількісний склад вихованців – 10–15 осіб.

Мета програми – оволодіння методами вивчення, сталого управління та збереження мисливських ресурсів; формування ключових компетентностей особистості засобами мисливствознавства.

Знання, уміння і навички, отримані під час занять у гуртку, сприятимуть вихованню в учнів усвідомлення необхідності охорони та вивчення довкілля, формування в них екологічної культури, екологічно доцільної поведінки, послужать у майбутньому основою для здійснення екологічних заходів, спрямованих на охорону, використання та відтворення мисливських тварин, як національного природного багатства, відродження та збереження мисливських традицій – невід'ємної складової народної культурної спадщини.

Навчальна програма передбачає 2 роки навчання:

початковий рівень (*один рік*) – 6 годин на тиждень (*216 годин на рік*);

основний рівень (*один рік*) – 6 годин на тиждень (*216 годин на рік*).

У змісті навчальної програми передбачено вивчення історії розвитку, предмету і завдань мисливствознавства; мисливських ресурсів та угідь; методів обліку мисливських тварин; основ біотехнії; правил, етики, термінів; мисливського спорядження; трофеїв; лісомисливського впорядкування.

Засвоєння теоретичного матеріалу поєднується із практичними роботами, екскурсіями у мисливські господарства, наукові установи, музеї.

Програма складена з урахуванням рівня підготовленості вихованців і передбачає проведення пошукової та експериментально-дослідницької роботи за завданнями вчених.

Протягом першого року навчання вихованці оволодівають знаннями з основ ведення мисливського господарства та біотехнії, знайомляться з історією розвитку, предметом і завданням мисливствознавства, набувають навичок проведення спостереження та обліку чисельності мисливських тварин.

На заняттях гуртка другого року навчання вихованці отримують знання про правила, етику, терміни, способи і види полювання; мисливське спорядження, трофеї; лісомисливське впорядкування.

Для реалізації навчальної програми педагогами використовуються різноманітні форми та методи подачі матеріалу: пояснювально-демонстраційні (розповідь, пояснення, бесіда, ілюстрація, дискусія та інші), репродуктивні (відтворювальні), тренінгові (розвиток знань, набуття вмінь та навичок), дискусійні, проблемно-пошукові (дослідницькі, пошукові), в тому числі візуальні, аудіальні, кінестетичні і полімодальні та ігрові

Ефективність освітнього процесу підвищується за рахунок застосування інформаційно-комунікативних технологій, які сприяють активізації пізнавальної діяльності вихованців, розвитку самостійності в опануванні знань, формуванню ключових компетентностей, посиленню позитивної мотивації навчання. Електронні освітні ресурси дадуть змогу унаочнити навчальний зміст, зокрема той, що недоступний для спостереження під час занять у гуртку. Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові заняття, опитування, захист творчих робіт, участь у профільних конкурсах, конференціях, зльотах та зборах, виставках, змаганнях, захист навчальних проєктів або формування портфоліо.

Теми та розподіл годин навчально-тематичного плану подано орієнтовно. За необхідності в установленому порядку керівник гуртка може внести зміни до кількості годин у межах кожної змістової теми. Враховуючи інтереси вихованців, їх кількість у групі, стан матеріально-технічного забезпечення, керівник гуртка може змінювати кількість теоретичних і практичних занять (залежно від того, як швидко та якісно вихованці набувають практичних навичок), враховуючи обсяг часу, що передбачений типовими навчальними планами для закладів позашкільної освіти.

Початковий рівень, один рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	всього
1	Вступ	3	3	6
2	Охорона навколишнього природного середовища як потреба особистості та суспільства. Тваринний світ та його охорона.	12	9	21
3	Історія розвитку, предмет і завдання мисливствознавства.	6	9	15
4	Мисливські ресурси	30	15	45
5	Мисливські угіддя	18	18	36
6	Облік чисельності мисливських	21	24	45

	тварин			
7	Основи біотехнії	27	18	45
8	Підсумок	-	3	3
Разом:		117	99	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (6 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом роботи гуртка. Правила техніки безпеки під час занять у гуртку. Взаємозалежність людини і природи. Проблеми збереження мисливсько-промислових видів тварин. Правила поведінки в природі.

Практична частина. Екскурсія в музей (мисливствознавства НЛТУ, природознавчий музей, зоологічний музей ЛНУ ім. І.Франка).

2. Охорона навколишнього природного середовища як потреба особистості та суспільства. Тваринний світ та його охорона. (21год.)

Теоретична частина. Стратегія національної екологічної політики України на період до 2030 року. Структура охорони природи в Україні. Робота Міністерства екології та природних ресурсів України. Природно-заповідний фонд України. Стратегія сталого розвитку. Освіта в інтересах сталого розвитку. Правові основи природокористування.

Методи охорони і раціонального використання мисливської фауни, боротьба з браконьєрством. Охорона рідкісних тварин та видів тварин, що зникають. Червона книга України «Тваринний світ» (2009). Тварини в міфах і легендах.

Практична частина. Робота з колекціями, визначниками. Підготовка списку тварин рідного краю. *Екскурсії* до зоопарку, до Департаменту екології та природних ресурсів Львівщини, екологічної інспекції, ознайомлення з їх роботою.

3. Історія розвитку, предмет і завдання мисливствознавства. (15 год.)

Теоретична частина. Значення мисливського господарства (екологічне, економічне, соціальне). Доісторичний період розвитку мисливського господарства в Україні. Підготовчий період розвитку мисливського господарства в Україні. Період зародження мисливського господарства в Україні. Сучасний період розвитку мисливського господарства в Україні. Предмет мисливського господарства. Завдання мисливського господарства. Обов'язки мисливських підприємств. Економічні складові мисливського господарства.

Практична частина. Екскурсії до мисливських підприємств. Ознайомлення з діяльністю мисливських господарств різної форми власності. Визначення економічних складових мисливського господарства. Перегляд відеофільмів, презентацій, світлин, малюнків і мап.

4. Мисливські ресурси (48 год.)

Теоретична частина. Основи екології мисливських тварин. Річний життєвий цикл мисливських тварин. Поширення мисливських тварин в угіддях. Характеристика основних видів мисливських тварин. Оленеподібні. Хутрові. Пернаті.

Практична частина. Робота з колекціями, визначниками, екскурсії. Перегляд відеофільмів, світлин, малюнків, опудал і мап. Захист міні-проектів.

5. Мисливські угіддя (36 год.)

Теоретична частина. Класифікація мисливських угідь. Основні категорії класифікації мисливських угідь. Фітоценологічна класифікація. Основні одиниці класифікації мисливських угідь. Продуктивність та властивості мисливських угідь. Чинники середовища.

Практична частина. Екскурсії до мисливських угідь. Перегляд відеофільмів, світлин і мап. Захист міні-проектів.

6. Облік чисельності мисливських тварин (45 год.)

Теоретична частина. Біологічні основи обліку. Відбитки лап та інші сліди. Ідентифікація слідів. Силуети мисливських тварин. Систематизація та методи обліку. Математичні основи обліку. Особливості обліку окремих видів тварин.

Практична частина. Екскурсії в природу, мисливські угіддя. Перегляд відеофільмів, світлин, малюнків. Ідентифікація слідів. Захист міні-проектів.

7. Основи біотехнії (36 год.)

Теоретична частина.

Загальні відомості про біотехнію. Особливості живлення мисливських тварин. Біотехнічні заходи у мисливському господарстві. Заготівля кормів та підгодівля мисливських тварин. Поняття про кормові поля та захисні ремізи. Водозабезпечення мисливських угідь. Біотехнічні споруди. Шляхи підвищення продуктивності мисливських угідь. Ветеринарно-профілактичні заходи та регулювання чисельності хижих тварин.

Практична частина. Екскурсії в природу, до мисливських господарств. Заготівля кормів для підгодівлі тварин. Облаштування кормових полів та захисних ремізи. Біотехнічні споруди. Перегляд відеофільмів. Захист міні-проектів.

8. Підсумок (3 год.)

Підведення підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

Правила поведінки в природі, правила безпеки життєдіяльності під час проведення походів, екскурсій.

Різноманіття тваринного світу України.

Закони України про охорону тваринного світу.

Проблеми збереження мисливсько-промислових видів тварин.

Мисливську фауну України

Методи охорони та відтворення популяцій мисливських тварин.
Мисливське господарство як напрям екологічної діяльності.
Значення мисливського господарства (екологічне, економічне, соціальне).
Історію розвитку мисливського господарства
Предмет мисливського господарства.
Завдання мисливського господарства.
Обов'язки мисливських підприємств.
Економічні складові мисливського господарства.
Основи екології мисливських тварин.
Річний життєвий цикл мисливських тварин.
Поширення мисливських тварин в угіддях.
Класифікацію мисливських угідь.
Продуктивність та властивості мисливських угідь.
Біологічні основи обліку.
Систематизацію та методи обліку.
Математичні основи обліку.
Особливості обліку окремих тварин.
Загальні відомості про біотехнію.
Особливості живлення мисливських тварин.
Біотехнічні заходи у мисливському господарстві.
Поняття про кормові поля та захисні ремізи.
Шляхи підвищення продуктивності мисливських угідь.
Ветеринарно-профілактичні заходи та регулювання чисельності хижих тварин.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

Методи охорони та відтворення популяцій мисливських тварин.
Визначати економічні складові мисливського господарства.
Наносити на мапи поширення мисливських тварин в угіддях.
Класифікувати мисливські угіддя.
Ідентифікувати сліди.
Обліковувати тварин.
Біотехнічні заходи у мисливському господарстві.
Заготовляти корми та підгодовувати мисливських тварин.

Вихованці мають набути досвід:

Визначення економічних складових мисливського господарства.
Нанесення на мапи поширення мисливських тварин в угіддях.
Класифікації мисливських угідь.
Визначення продуктивності мисливських угідь.
Ідентифікації слідів.
Систематизації та обліку.
Математичних основ обліку.
Особливостей обліку окремих тварин.
Заготівлі кормів та підгодівлі мисливських тварин.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	всього
1	Вступ	3	-	3
2	Загальна теорія мисливського і природоохоронного права	9	-	9
3	Правила та етика полювання	9	18	27
4	Терміни полювання	9	6	15
5	Фотополювання – альтернатива традиційному полюванню	18	42	60
6	Мисливське спорядження та аксесуари. Мисливський одяг.	15	21	36
7	Мисливські трофеї	12	9	21
8	Мисливське собаківництво	9	9	18
9	Лісомисливське впорядкування	15	6	21
	Підсумок	3	3	6
Разом:		102	114	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом роботи гуртка. Правила техніки безпеки під час занять у гуртку. Правила поведінки в природі.

2. Загальна теорія мисливського і природоохоронного права (9 год.)

Теоретична частина. Мисливські тварини як природний ресурс загальнодержавного значення. Право власності на мисливських тварин та право користування цими тваринами. Захист прав природо-користувачів. Міжнародний рівень охорони дикої фауни. Червона книга МСОП, Бернська конвенція, Вашингтонська конвенція CITES.

3. Правила та етика полювання (27 год.)

Теоретична частина. Правила полювання. Документи мисливця та їх оформлення. Відповідальність за порушення правил полювання та браконьєрства. Етика полювання. Основні положення техніки безпеки при веденні мисливського господарства та на полюванні. Перша допомога при нещасних випадках на полюванні.

Практична частина. Ознайомлення з документами мисливця. Складання пам'ятки «Етика полювання». Перша допомога при нещасних випадках на полюванні. Перегляд фото- та відеоматеріалів.

4. Терміни полювання (15 год.)

Теоретична частина. Терміни полювання і порядок їх встановлення. Регіональні особливості термінів полювання. Особливості полювання, які регулюються разом з термінами.

Практична частина. Вивчення термінів полювання і порядку їх встановлення. Регіональні особливості термінів полювання. Захист міні-проектів. Перегляд відеофільмів, фото- та відеоматеріалів, презентацій.

5. Фотополювання – альтернатива традиційному полюванню (60 год.)

Теоретична частина. Безпека фотозйомки в природі. Макрозйомка в природному середовищі. Особливості анімалістичної фотографії. Обладнання для фотозйомки у природі. Техніка фотографування тварин у природі та у неволі (зоопарк, мисливське господарство). Особливості фотозйомки в складних умовах (дощова погода, низька температура, туман). Корисні поради з фотозйомки.

Практична частина. Фотографування тварин у природі та у неволі (зоопарку, кутку живої природи). Облаштування полігонів для зйомки тварин. Послідовна фотозйомка біологічних об'єктів. Фотозйомка в складних погодних умовах. Фотографування водоплавних птахів. Участь у конкурсі юних фото натуралістів. Оформлення виставки фоторобіт.

6. Мисливське спорядження та аксесуари. Мисливський одяг. (36 год.)

Теоретична частина. Мисливське спорядження та аксесуари. Базове спорядження мисливця на полюванні.

Мисливська зброя. Основні види мисливської зброї. Основні вимоги до мисливської зброї. Класифікація мисливської зброї. Класифікація вогнепальної зброї. Базові елементи мисливської рушниці. Конструктивні елементи будови патронів. Стендова стрільба.

Правила безпечного поводження зі зброєю.

Мисливський одяг (верхній одяг, костюми, взуття, рукавички, головний убір). Вибір одягу за сезонами року.

Практична частина. Ознайомлення з видами мисливської зброї. Екскурсія до магазину «Мисливська зброя», тиру для стендової стрільби. Перегляд відеофільмів, фото- та відеоматеріалів, презентацій.

7. Мисливські трофеї (21 год.)

Теоретична частина. Види мисливських трофеїв. Оцінка мисливських трофеїв. Особливості збору мисливських трофеїв (рогів копитних тварин) у природі. Обробка зібраних у природі мисливських трофеїв.

Практична частина. Оцінка рогів копитних тварин в системі СІС. Первинна обробка зібраних у природі мисливських трофеїв. Етапи виготовлення опудала птахів. Екскурсія в музей мисливствознавства НЛТТУ. Перегляд відеофільмів, фото- та відеоматеріалів, презентацій.

8. Мисливське собаківництво (18 год.)

Теоретична частина. Система мисливського собаківництва в Україні. Основні породи мисливських собак. Статі мисливських собак. Призначення та показники окремих груп мисливських собак. Основи навчання (дресування) мисливських собак.

Практична частина. Основні принципи навчання мисливських собак. Основні команди мисливським собакам. Дресирування цуценят мисливських порід собак. *Експерсія* на виставку мисливських собак. Перегляд відеофільмів, фото- та відеоматеріалів

9. Лісомисливське впорядкування (50 год.)

Теоертична частина. Організація робіт з мисливського впорядкування. Підготовчі роботи. Польові роботи. Камеральні роботи. Інвентаризація мисливських угідь. Основні правила бонітування мисливських угідь. *Мисливсько-господарська картографія території.*

Практична частина. Перегляд відеофільмів, фото- та відеоматеріалів

10. Підсумок (6 год.)

Підведення підсумків роботи гуртка.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

Загальну теорію мисливського і природоохоронного права.

Мисливські тварини як природний ресурс загальнодержавного значення.

Міжнародний рівень охорони дикої фауни.

Правила полювання.

Відповідальність за порушення правил полювання та браконьєрство.

Етику полювання.

Основні положення техніки безпеки при веденні мисливського господарства та на полюванні.

Першу допомога при нещасних випадках на полюванні.

Терміни полювання і порядок їх встановлення.

Основні види мисливської зброї та набоїв.

Основні вимоги до мисливської зброї.

Класифікацію мисливської зброї.

Базові елементи мисливської рушниці.

Мисливське спорядження.

Базове спорядження мисливця на полюванні.

Види мисливських трофеїв.

Систему мисливського собаківництва в Україні.

Стать мисливських собак.

Призначення та показники окремих груп мисливських собак.

Основи навчання (дресирування) мисливських собак.

Організацію робіт з мисливського впорядкування.

Бонітування мисливських угідь.

Мисливсько-господарську картографію території.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

Основні положення техніки безпеки при веденні мисливського господарства та на полюванні.

Надавати першу допомога при нещасних випадках на полюванні.
Мисливське спорядження.
Базове спорядження мисливця на полюванні.
Сучасні основні системи оцінки мисливських тварин.
Показники мисливських трофеїв та методика їх визначення.
Здійснювати первинну обробку зібраних у природі мисливських трофеїв.
Етапи виготовлення опудала птахів.
Основні команди мисливським собакам.
Підготовка (дресування) цуценят мисливських порід
Організацію робіт з мисливського впорядкування.

Вихованці мають набути досвід:

Надання першої допомога при нещасних випадках на полюванні.
Дотримання правил техніки безпеки при веденні мисливського господарства та на полюванні.
Фотографування тварин у природі.
Користування мисливським спорядженням.
Користування основними системи оцінки мисливських тварин.
Навчання (дресування) мисливських собак.
Організації робіт з мисливського впорядкування.
Бонітування мисливських угідь.
Первинної обробки зібраних у природі мисливських трофеїв

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бондаренко В.Д., Делеган І.В., Соловій І.П., Рудишин М.П. Облік диких тварин. Львів: УкрДЛТУ, 1989. 66 с
2. Бондаренко В.Д., Делеган І.В., Татаринів К.А., та ін. Мисливствознавство. К.: НМК ВО, 1993. 200 с.
3. Бондаренко В.Д., Делеган І.В. та ін. Мисливська зброя, полювання, ведення мисливського господарства. К.: НМК ВО, 1993. 120 с.
4. Бондаренко В.Д., Делеган І.В., Мазепа В. Г., Рудишин М.П. Мисливські трофеї. К.: ІЗМН, 1996. 104 с
5. Бондаренко В. Д., Мазепа В. Г., Хоєцький П. Б. Мисливська кінологія. Підручник. Львів: Афіша, 2002. 160 с
6. Бондаренко В.Д., Дейнека А.М., Бурмас В.Р., та ін. Мисливське законодавство України. Львів: Сподом, 2005. 336 с.
7. Букатевич Ю.В. Мисливське собаківництво. К.: Колос, 1993. 176 с.
8. Дежкін В.В. Охота и охотничье хозяйство мира. М.: Агропромиздат, 1983. 357 с.
9. Енциклопедия охотника. / Сост. О.В. Зайчук, Л.А. Смогоржевский, Е.И. Стеценко; Под ред. Л.А. Смогоржевского. К.: Українська енциклопедія, 1996. 352 с.
10. Мисливствознавство : навчальний посібник / [укл. А.І. Гузій, І.Д. Іванюк, В.М. Кусік, П.Б. Хоєцький]. Харків: Мачулін, 2017. 276 с.
11. Русанов Я. С. Основы охотоведения. М.: Из-во МГУ, 1986. 160 с.

12. Шадура М. В., Шейгас І. М., Гунчак М.С. та ін. Книга мисливця. Львів: Державний комітет лісового господарства України, 1998. 180 с

Додаткова:

1. Бондаренко В.Д. Біотехнія. Навчальний посібник. Ч. 1. Львів: ІЗМН, 1998. 260 с
2. Бондаренко В.Д. Біотехнія. Навчальний посібник. Ч.2. Львів: Престиж Інформ, 2002. 348 с
3. Делеган І.В., Делеган І.І., Делеган І.І. Біологія лісових птахів і звірів. Львів: Поллі, 2005. 600 с
4. Катиш С.В. Дичерозведення на території лісостепової і степової зон України (на прикладі Полтавської і Запорізької областей). Біологічні системи, т. 8, вип. 1, 2016. С. 219-227.
5. Кратюк О.Л. Видовий склад та динаміка чисельності ратичних Artiodactyla у вольєрах на території Житомирської області. Науковий вісник НЛТУ України, т.28, №3, 2018. С. 34-37.
6. Нымсалу Ф.Р. Охотничья этика. М.: Агропромиздат, 1989. 175 с.
7. Розкопф І. Охотничьи трофеи и изделия. М.: Лесная пр-сть, 1984. 128 с.
8. Царик І. В. Популяційна екологія. Керування популяціями. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. 100 с.
156
9. Червона книга України. Тваринний світ. К.: Українська енциклопедія, 1994. 464 с.

Джерела в Інтернеті

1. www.terioshkola.org.ua - сайт Українського теріологічного товариства.
2. www.birdlife.org.ua - сайт Українського товариства охорони птахів.
3. www.menr.gov.ua - сайт Міністерства охорони довкілля України.
4. www.rada.gov.ua - законодавство на сайті "Верховної Ради України".
5. redbook.iatr.org.ua - сайт "Червона книга України".
6. www.uoor.com.ua - Українське товариство мисливців та рибалок.
7. www.huntingukraine.com/content/view/628/ - портал для мисливців та рибалок.
8. www.cic-wildlife.org/uploads/media/cic_flyer_ru_final.pdf - Міжнародні мисливські організації.
9. www.cic-wildlife.org/uploads/media/cic_flyer_ru_final.pdf - глобальне партнерство для стабільного мисливства.